VLAAMS INSTITUUT
GEZOND LEVEN

SAMEN STERK

MOBILITEIT EN GEZONDHEID

Over beleidsdomeinen heen samenwerken aan een betere gezondheid in de gemeente

logo VL GEZONDHEID TROEF

VAD VERENIGING VOOR ALCOHOL- EN ANDERE DRUGPROBLEMEN vzw

vvsg

Vlaanderen is zorg

gezonde gemeente

DUURZAME ONTWIKKELINGS DOELSTELLINGEN

MOBILITEIT EN GEZONDHEID

De vraag van burgers naar minder luchtverontreiniging, minder geluidshinder, vlotte mobiliteit en een stressvrije omgeving was nog nooit zo groot. Door ons verplaatsingsgedrag aan te passen en gemotoriseerde individuele verplaatsingen te vervangen door actieve verplaatsingen of collectieve verplaatsingen met het openbaar vervoer, kunnen we onze gezondheid bevorderen én de mobiliteit voor iedereen verbeteren.
De instrumenten van Gezonde Gemeente, de gezondheidsambtenaar en partners uit de gezondheidssector kunnen jou alvast ondersteunen om jouw mobiliteitsbeleid te optimaliseren. En ook de mobiliteitsambtenaar kan bijdragen aan de doelstelling van gezondere inwoners.
Een duidelijke win-winsituatie dus!

Samenwerken met je collega's van gezondheid en andere beleidsdomeinen draagt ook bij aan andere lokale strategische mobiliteitsdoelstellingen: een duurzaam mobiliteitsbeleid dat de verkeersveiligheid en verkeersleefbaarheid verhoogt.
Met deze fiche willen we jou en je collega's inspireren om gezondheid op een meer integrale manier op te nemen in de meerjarenplannen. Dit kan je doen door gemeenschappelijke doelstellingen te formuleren die je acties meer slagkracht en legitimiteit zullen geven. Want met gezamenlijke doelstellingen versterk je de werking van de verschillende betrokken beleidsdomeinen.

De preventieve gezondheidssector ontwikkelde de afgelopen jaren heel wat **nuttige preventiemethodieken** die zowel lokale ambtenaren als andere publieke en private organisaties ondersteunen om een integraal gezondheidsbeleid uit te werken. Met **Gezonde Gemeente** biedt het **Logo** (Lokaal Gezondheidsoverleg), op basis van onder andere de expertise van het Vlaams Instituut Gezond Leven en het Vlaams Expertisecentrum voor Alcohol en andere Drugs, ondersteuning aan lokale besturen voor een **integraal preventief gezondheidsbeleid. Het mobiliteitsbeleid haalt daar mee winst uit**. Als lokaal bestuur kan je bij je Logo terecht voor coaching over een beleidsmatige aanpak van gezondheid. Van een goede analyse van de beginsituatie, bepalen van prioriteiten en doelstellingen, uitwerken en uitvoeren van acties tot het evalueren en bijsturen ervan. Je Logo geeft je ook advies over projecten, materialen en partners.

Een mix van acties voor een geslaagd beleid

Werken aan een duurzame, veilige en gezonde mobiliteit, dat zijn complementaire uitdagingen. Eenmalige acties zijn niet voldoende voor een duurzaam effect.
Het geheim zit 'm in een sterk beleid met **een gezonde mix van acties** die inspelen op vier strategieën: educatie, omgevingsinterventies, afspraken & regels en zorg & begeleiding. De **Gezonde Gemeente-matrix** en de **gezondheidsmatrix voor integraal beleid** hebben al veel mobiliteitsambtenaren en lokale partners geholpen om deze vier strategieën in kaart te brengen.

Ook het **stappenplan** en de **succesfactoren** van Gezonde Gemeente helpen je op weg naar een kwalitatief integraal preventief gezondheidsbeleid, waar het mobiliteitsbeleid winst uit haalt. Op de website **Gezonde Publieke Ruimte** vind je nog veel meer inspiratie om te werken aan een gezond mobiliteitsbeleid in de gemeente.

Samenwerking met andere beleidsdomeinen: een win-win!

'Samenwerken' is dus hét begrip voor de komende zes jaar. Het staat waarschijnlijk in het bestuursakkoord van je gemeente? Je leest het alvast zeker in het strategisch plan **'De Vlaming leeft gezonder tegen 2025'**. Ten slotte is samenwerking ook doelstelling 17 van **de duurzame ontwikkelingsdoelstellingen** waarrond je gemeente de komende zes jaar zeker zal werken.

Burgerparticipatie voor meer draagvlak

Streef naar **een beleid en aanbod dat alle inwoners bereikt en kansen geeft**.
Betrek zoveel mogelijk inwoners bij de ontwikkeling van het lokale mobiliteitsbeleid. Denk bijvoorbeeld aan lokale adviesraden. Zo krijg je meer draagvlak voor jouw voorstel en het zal ook meer burgers ervoor motiveren. Sta open voor hun ideeën en adviezen en koppel terug. Probeer naast de inwoners in de verschillende adviesraden ook inwoners in kwetsbare situaties te bereiken en inspraak te geven in het beleid.
Breng de noden van deze inwoners in kaart.

We lijsten de voordelen van een samenwerking met het beleidsdomein gezondheid hieronder op voor het lokale mobiliteitsbeleid. Jouw plaatselijke **Logo** kan je helpen met de ondersteuning en uitwerking van deze samenwerkingsvoorstellen en -ideeën.

Werkte je de afgelopen jaren al nauw samen met de andere beleidsdomeinen? Dat juichen we alleen maar toe! Doe vooral zo voort en laat je inspireren door onderstaande voorbeelden.

HOE KUNNEN DE MOBILITEITSAMBTENAAR EN DE GEZONDHEIDS-AMBTENAAR SAMENWERKEN ROND GEZONDE MOBILITEIT? HOE HALEN BEIDEN ER VOORDEEL UIT?

Samen met de gezondheidsambtenaar kan je werken aan een gezond mobiliteitsbeleid voor de burgers dat inzet op een mix van acties (= zowel op vlak van educatie, omgevingsinterventies, afspraken & regels en zorg & begeleiding).
Wat kan de gezondheidsambtenaar voor jou betekenen en wat kan jij voor de gezondheidsambtenaar betekenen? Hieronder vind je heel wat inspiratie.

Educatie

- Stimuleer gezonde verplaatsingen. Meer verplaatsingen per fiets en te voet zorgen voor minder luchtvervuiling, minder geluidsoverlast en meer beweging. De gezondheidsdienst kan de burgers informeren over deze voordelen en hen motiveren om zich op een actieve manier te verplaatsen. Dit kan je doen door regelmatig artikels te publiceren in het gemeentemagazine, door een webpagina op de gemeentelijke website te wijden aan duurzame mobiliteit, door regelmatig Instagramposts van gemeentepersoneel op dienstverplaatsing met de fiets te delen ...
- Informeer samen met de gezondheidsambtenaar de inwoners over de voordelen van bepaalde mobiliteitsingrepen: bv. promotie van actieve verplaatsingen, circulatieplan met verkeersfilters ...
- Focus op milieuvriendelijke mobiliteit. Aangezien de wagen niet volledig weg te denken is uit onze maatschappij, is het belangrijk om te sensibiliseren over **milieuvriendelijke voertuigen**, de **roetfilterpremie, autodelen** en **ecodriving**. Richt je maatregelen om deze milieuvriendelijke verplaatsingswijzen te stimuleren hierbij exponentieel naar mensen met weinig middelen. Deze personen rijden vaak met oude, erg milieuonvriendelijke auto's vanuit budgettaire overwegingen.

Omgevingsinterventies

- Bevorder actieve verplaatsingen. Dat doe je met een goede functiemix in de kern van de gemeente, stratenconnectiviteit en woondichtheid. Deze drie factoren samen vormen de walkabilityscore. Deze score wordt in de **walkabilityscore-tool** in kaart gebracht. Door rekening te houden met de walkabilityscore zullen de inwoners van jouw gemeente meer bewegen. Met als resultaat: een betere mentale en fysieke gezondheid, betere luchtkwaliteit en minder geluidshinder.
- Maak prioriteit van **10.000 stappen**. Zo motiveer je inwoners om meer verplaatsingen te voet te maken en bewegen ze meer. Stippel een 10.000 stappen-route uit, plaats wegwijzers met het aantal stappen naar belangrijke bestemmingen.
- Zet als gemeente in op **Trage Wegen**. Deze Trage Wegen kunnen gebruikt worden voor actieve verplaatsingen en voor recreatie dichtbij huis. En ze zijn van belang voor de natuurontwikkeling. Voor de opmaak en uitvoering van een Trage Wegen-plan kan je aankloppen bij de provincie of bij het Regionaal Landschap van je regio.
- Ondersteun als gemeente collectief vervoer en vervoersdeelsystemen. Dat doe je bijvoorbeeld door voorbehouden autodeelparkeerplaatsen aan te bieden, **autodelen** op te nemen in verkavelings- en stadsvernieuwingsprojecten of een uitleensysteem op te starten voor kinderfietsen en een deelsysteem voor bakfietsen.
- Zet in op **Groene Functionele Belevingstrajecten** (of GFB-trajecten). Deze trajecten leiden fietsers en wandelaars op een snelle, aangename en gezonde manier naar school, het werk of het centrum. Ze zijn een mooi alternatief voor verplaatsingen langs drukke en onveilige autowegen met fijn stof.
- Focus als gemeente op gezonde '**MIX-wijken**'. Stads- en gemeentekernen hebben de ruimte niet om overal fietspaden aan te leggen. Daarom kan gemengd verkeer in veel gevallen een goede én flexibele fietsinfrastructuur zijn. Een winner voor mobiliteit, maar ook voor andere beleidsdomeinen. Want 'MIX-wijken' gaan ook over een gezonde bereikbare buurt met ruimte voor ontmoeten, spelen en verblijven. MIX-wijken stimuleren bewoners tot meer bewegen, met een betere lichamelijke en mentale gezondheid als gevolg. In MIX-wijken daalt het sluipverkeer, waardoor het bestemmingsverkeer vlotter kan doorstromen. MIX-wijken kennen minder luchtvervuiling en bieden meer ruimte voor voetgangers, fietsers, verblijven en ontmoetingen.
- Investeer in kwaliteitsvolle fietsenstallingen bij elke gemeentelijke infrastructuur. Dat zijn veilige, overdekte en voldoende brede fietsenstallingen waar ook elektrische fietsen opgeladen kunnen worden.

Afspraken en regels

- Installeer in elke woonwijk het zone 30-regime. Dit in functie van meer verkeersveiligheid zodat kinderen, ouders en passanten de straat opnieuw als speel-, beweeg- en ontmoetingsruimte kunnen gebruiken.
- Zet een gemeentelijk subsidiereglement op voor de aankoop van elektrische fietsen, voor het gratis gebruik van Blue-bike-fietsen en voor een tussenkomst in het abonnement van De Lijn voor jongeren en 65-plussers.

Zorg en begeleiding

- Voorzie vervoer op maat voor ouderen die minder mobiel zijn.
- Organiseer een fietsvaardigheidscursus voor nieuwkomers.
- Organiseer een basiscursus fietsonderhoud voor de inwoners van je gemeente. Werk daarvoor samen met lokale fietshandelaars.

© Robert Boons - Vlaamse Ouderenraad

HOE KAN DE MOBILITEITSAMBTENAAR INPUT LEVEREN AAN ANDERE BELEIDSDOMEINEN ROND EEN GEZOND MOBILITEITSBELEID?

Het is belangrijk om te werken aan een mix van acties om te komen tot een gezond mobiliteitsbeleid. Andere beleidsdomeinen kunnen je hier zeker in ondersteunen. Hieronder kom je te weten hoe je als mobiliteitsambtenaar nog meer kan bijdragen aan gezonde inwoners in samenwerking met andere beleidsdomeinen.

Onthaal/communicatie

- Schakel de communicatiedienst in wanneer je gemeente een nieuw mobiliteitsplan wil opmaken en hiervoor graag de stem van alle burgers hoort. Met een mix van communicatie-initiatieven en participatiemethodieken bereik je meer en ook minder mondige burgers.
- Communiceer over milieuvriendelijke vervoersmiddelen. Wanneer een inwoner een nieuw rijbewijs komt ophalen in de gemeente, geeft de gemeente een infofolder mee met een overzicht van de duurzame mobiliteitsalternatieven die er zijn.

Welzijn

- Organiseer fietscursussen voor mensen die de kans niet kregen om te leren fietsen.
- Organiseer fietsherstelcursussen.
- Organiseer een fietsbib, waar mensen gedurende één jaar lang een kinderfiets op maat kunnen ontlenen. Organiseer groepsaankopen voor fietsmateriaal (bv. fietshelmen, fietsverlichting ...).
- Maak openbaarvervoerabonnementen goedkoper voor personen in kwetsbare situaties door bijvoorbeeld de derdebetalersregeling toe te passen.

Onderwijs

- Zet samen met de dienst onderwijs in op **schoolstraten** in de gemeente. Zo zorg je niet alleen voor schonere lucht, maar ook voor meer verkeersveiligheid en meer beweging bij kinderen.
- Stimuleer actieve verplaatsingen door te focussen op schoolstraten en op veilige en **aangename routes naar school**.

Jeugd

- Werk samen met de jeugddienst aan een omgeving voor jongeren, waar stappen, skaten en fietsen aangenaam en veilig is. Zorg er ook voor dat jongeren op een veilige en aangename manier kunnen geraken waar ze willen.
- Maak speeltuinen, speelpleinen, sportterreinen … rookvrij zodat kinderen en jongeren kunnen spelen en sporten zonder tabak. Want zien roken doet roken.

Cultuur

- Zorg dat cultuuractiviteiten altijd gemakkelijk bereikbaar zijn, zowel te voet, per fiets of met het openbaar vervoer. Voorzie voldoende beveiligde fietsenstallingen zodat een actieve verplaatsing de meest aantrekkelijke vervoerswijze wordt.
- Progammeer in het cultuurcentrum debatten, lezingen en **school- en filmvoorstellingen** over duurzame mobiliteit en gezondheid.

Omgeving/wonen

- Geef advies bij de (her)aanleg van straten, parken en pleinen zodat ze op een gemakkelijke en actieve manier (te voet, per fiets of met het openbaar vervoer) bereikbaar zijn. Richt de publieke ruimte in volgens het STOP-principe, waarbij de prioriteit uitgaat naar de Stappers en Trappers, vervolgens naar het Openbaar vervoer en dan pas naar Personenwagens gaat.
- Investeer in drinkwaterfonteintjes. Zo kunnen fietsers en wandelaars onderweg water drinken.
- Heb bij nieuwe verkavelingen oog voor actieve verplaatingsmogelijkheden door bijvoorbeeld in een gemeenschappelijke fietsenberging te voorzien. Denk na over een mogelijke parkeernorm. Start ook tijdig met burgerparticipatie en communiceer hier duidelijk over naar de burgers zodat ze deel zijn van het project.
- Zet met **Mobipunten** in op kernversterking.
- Zorg voor buurtfietsenparkings. Vooral in buurten met weinig private tuinen is er nood aan veilige, publieke fietsenparkings.
- Voorzie verkavelingsvoorschriften waarin **parkeernormen** staan.

Milieu

- Zet in op meer actieve verplaatsingen. Dat zorgt niet alleen voor meer beweging, maar ook voor een betere mentale gezondheid, betere luchtkwaliteit en minder geluidshinder. Promoot samen met de milieudienst actieve verplaatsingen.

Ouderen

- Vraag bij de seniorenambtenaar na wat de populaire bestemmingen voor ouderen zijn. Zorg dat die bestemmingen makkelijk toegankelijk zijn te voet of per fiets, maar ook via het openbaar vervoer of de Minder Mobielen Centrale, voor minder mobiele ouderen. Denk ook aan minder voor de hand liggende locaties zoals het kerkhof, de kerk of de bib. Zorg ervoor dat voetgangerslichten bij deze locaties voldoende lang groen blijven, zodat ouderen tijd genoeg hebben om over te steken.
- Stem de uitrusting van de bus af op kinderen en ouderen. Zorg bijvoorbeeld dat de opstap van de bus niet te hoog is.

Economie

- Werk samen met bedrijven om werknemers te stimuleren om met de fiets, te voet of met het openbaar vervoer naar het werk te komen. Dat is goed voor de leefbaarheid in de woonkernen en wijken én het verbetert de algemene gezondheid van de werknemers.
- Maak van autobeschikbaarheid de norm boven autobezit. De gemeente subsidieert voorbehouden parkeerplaatsen met laadpalen of zet de eigen gemeentelijke vloot in een deelsysteem in om elektrisch autodelen te stimuleren.
- Zorg voor leuke fietsstops op de fietsroutes door de gemeente in samenwerking met de lokale horeca.
- Zorg voor een betere aanduiding en actualisatie van de recreatieve fietsverbindingen die de fietsers naar jullie gemeente brengen. Dat zorgt ook voor meer economische activiteit.
- Stimuleer en ondersteun carpooling bij de bedrijven in jouw gemeente. Ontwikkel carpoolplannen voor bedrijventerreinen.
- Zet in op verplaatsingen met de fiets. Gemeentelijke fietskoeriers kunnen de boodschappen van mensen die naar de wekelijkse markt gaan, thuis afzetten.
- Subsidieer fietshandelaars die investeren in een fietsonderdelenautomaat.

Sport

- Stem af met de sportdienst en de politie om actieve verplaatsingen naar de sportcentra en het sportaanbod zo veilig en aangenaam mogelijk te maken.
- Promoot actieve verplaatsingen bij de sporters in de gemeente. Zorg voor voldoende veilige fietsenstallingen aan de sporthal, de sportterreinen en sportevenementen. Op de **website van Sport en Verkeer** vind je richtlijnen die je hierbij kunnen helpen.
- Zorg voor voldoende publieke transportmogelijkheden naar de sportcentra zodat de sportdienst een zo breed mogelijke groep inwoners kan bereiken met zijn aanbod.

VOORBEELDEN VAN LOKALE SAMENWERKING

- De **voetgangerscirkel** in **Olen** is een korte wandellus die allerhande voorzieningen zoals winkels, dokters, het gemeentehuis ... met elkaar verbindt. De gemeente schenkt extra aandacht aan de toegankelijkheid van de wandelpaden in deze voetgangerscirkels.
- **Sint-Katelijne-Waver** deelt sinds 2017 een gemeentelijke dienstwagen buiten de kantooruren. Dankzij dit 'autodelen' worden er minder kilometers gereden. Zo levert de gemeente een bijdrage aan de strijd tegen de opwarming van de aarde. Het leefmilieu vaart er wel bij. Een gedeelde wagen zorgt ook gemiddeld voor het verdwijnen van vier tot twaalf wagens. Zo komt er in de gemeente ook meer ruimte vrij. Extra plaats dus voor de aanleg van fietsenstallingen, parken, speeltuinen, ontmoetingsruimten, enz.
- In **Bonheiden** werkte men in samenwerking met verschillende diensten een heus **fietsbeleidsplan** uit. Dit resulteerde in een mix van maatregelen met onder andere een netwerk van fietsstraten, meer fietsenstallingen en een beloningssysteem.
- In **Merelbeke** promoot **Op Wielekes** fietsen bij (en met) kinderen tussen 2 en 12 jaar. Het project maakt kwalitatieve kinderfietsen toegankelijk door middel van een deelsysteem. Jonge gezinnen die lid zijn van Op Wielekes kunnen een loopfiets, aanhangfiets of kinderfiets gebruiken.
- **De fietskoerier** in **Wevelgem** brengt boodschappen thuis van de mensen die naar de markt gaan.

VOORBEELDEN GEMEENSCHAPPELIJKE DOELSTELLINGEN VOOR JE MEERJARENPLAN 2020-2025

Strategische doelstelling

Onze gemeente streeft deze legislatuur naar een betere gezondheid van al haar inwoners door in te zetten op leefstijl- en omgevingsinterventies.

Operationele doelstelling 1

De gemeente voert een geïntegreerd mobiliteitsbeleid met bijzondere aandacht voor duurzame en gezonde mobiliteit in het kader van Gezonde Gemeente.

Acties

- De gemeente betrekt inwoners uit verschillende leeftijdsgroepen bij de opmaak van de mobiliteitsplannen.
- De gemeente stelt Trage Wegen open, richt ze (opnieuw) in en onderhoudt ze.
- De gemeente legt veilige, afgescheiden voet- en fietspaden op drukke verbindingswegen aan.
- De gemeente legt fietsstraten aan in de kern van de gemeente.
- De gemeente opent schoolstraten en plaatst octopuspalen in de schoolomgeving.

Operationele doelstelling 2

De gemeente promoot duurzame en gezonde mobiliteitsinitiatieven.

Acties

- De gemeente richt een mobiliteitsraad op om zo een breed draagvlak te creëren voor ingrepen inzake mobiliteit.
- De gemeente plaatst oplaadzuilen voor elektrische fietsen en scooters.
- De gemeente rust verschillende populaire bestemmingen in de gemeente uit met beveiligde fietsenstallingen.
- De gemeente herbekijkt het parkeerbeleid en past het aan zodat parkeren buiten de kern aangemoedigd wordt en in de kern ontmoedigd wordt.
- De gemeente start een autodeelproject op.

SAMEN STERK

SAMEN STERK
mobiliteit en gezondheid

Deze publicatie is een realisatie van het Vlaams Instituut Gezond Leven met steun van de Vlaamse overheid.

AUTEURS
Sara D'Haese
Werner De Wael

EINDREDACTIE
Charlotte Reunbrouck

VORMGEVING
Eline Cornelissen

VERANTWOORDELIJKE UITGEVER
Vlaams Instituut Gezond Leven vzw
Linda De Boeck
Gustave Schildknechtstraat 9
1020 Brussel

© 2019, Vlaams Instituut Gezond Leven vzw,
All rights reserved

Niets uit deze uitgave mag verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.
Voor educatieve, pedagogische en sociale doeleinden die geen commercieel oogmerk hebben, mag al het materiaal vrij gebruikt worden mits correcte bronvermelding van deze publicatie.

www.gezondleven.be
www.gezondegemeente.be
twitter: @gezonde gemeente
facebook groep: Gezonde gemeente

MOBILITEIT EN GEZONDHEID